

GULATING LAGMANNSRETT

KJENNELSE

Avsagt: 25.02.2011 i Gulating lagmannsrett,

Saksnr.: 10-160175SAK-GULA/AVD2

Dommere:

Lagdommer
Lagdommer
Kst. lagdommer

Magni Elsheim
Berit Moldskred Mo
Erling Johannes Husabø

Ankende part	Ove Martin Kolnes	Advokat Hege Birkeland Ersdal
Ankende part	Steinar Kolnes	Advokat Hege Birkeland Ersdal
Ankende part	Biofuel Africa AS	Advokat Hege Birkeland Ersdal
Ankende part	Biofuel Africa Ltd.	Advokat Hege Birkeland Ersdal
Ankende part	Arne Helvig	Advokat Hege Birkeland Ersdal
Ankende part	Finn Byberg	Advokat Hege Birkeland Ersdal
Ankemotpart	Statoil ASA v/styrets formann	Advokat Kyrre Eggen

Saken gjelder anke over avvisning av en privat straffesak om mortifikasjon fordi saksøkerne ikke ble ansett som fornærmede i saken.

Ved stevning datert 24. november 2009 reiste Arne Helvig, Finn Byberg, Steinar Kolnes, Ove Martin Kolnes privat straffesak mot Statoil ASA med krav om oppreisningserstatning og mortifikasjon av et utsagn benevnt som Quote A. Saksøkerne er tidligere aksjonærer, styremedlemmer og ansatte i Biofuel AS. Under saksforberedelsen sluttet Biofuel Africa AS og Biofuel Africa Ltd seg til søksmålet. Statoil innga tilsvaer og krevde prinsipalt søksmålet avvist, subsidiært frifinnelse. Det ble avholdt saksforberedende rettsmøte 22. juni 2010.

Stavanger tingrett avsa 10. september 2010 kjennelse med slik slutning:

1. Sak 09-186481PRI-STAV avvises.
2. Som erstatning for sakskostnader betaler Steinar Kolnes, Finn Byberg, Arne Helvig, Ove Martin Kolnes, Biofuel Africa Ltd. og Biofuel Africa AS – en for alle og alle for en, 241 488, 50 – tohundreogførtientusen-firehundreogåttiåttekronerogfemtior – til Statoil ASA innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av avgjørelsen

Om sakens bakgrunn skrev tingretten følgende:

Statoil New Energy AS inngikk 10. november 2008 en intensjonsavtale med foretaket Biofuel AS om fremtidig kapitalinnskudd og erverv av 37% av aksjene i Biofuel AS på visse vilkår. Biofuel AS eide på dette tidspunktet selskapene Biofuel Africa AS og Biofuel Africa Ltd, og var involvert i etableringen av en 23 000 hektar stor plantasje i Ghana for dyrkning av veksten *Jatropha* for produksjon av planteolje til bruk i biodiesel. Statoil New Energy AS var et heleiet datterselskap av StatoilHydro ASA, nå Statoil ASA. Retten omtaler i det følgende Statoil New Energy AS som Statoil.

Et av vilkårene for investeringen var i følge avtalen punkt 6 bokstav f) ”*Completion of satisfactory technical, financial, commercial, integrity and legal due diligence of BIOFUEL and its wholly-owned subsidiaries*”.

Statoil engasjerte et for retten og saksøkerne ukjent utenlandsk foretak til å gjennomføre den kontraktfestede integrity due diligence (IDD). I møte med ledelsen i Biofuel AS 30. januar 2009, fremla representanter for Statoil et sitat fra IDD-rapporten, idet man ønsket bistand fra selskapet til å avklare forholdet. I møtet deltok fra Statoils side Michael Price og Stephanos Orestis, og fra Biofuel AS deltok administrerende direktør Johan Fredrik Dahle. I møtet møtte etter hvert også daglig leder Odd Even Bustnes i Perennial Bioenergy AS, som hadde eierinteresser i Biofuel AS.

Sitatet fra IDD-rapporten som representantene fra Statoil fremla i møtet var følgende:

”*QUOTE A*

”*Mr XX is the man we use in order to maintain confidential contacts to the Governments of the area. If we have been sure that it was possible to start our project in country YY only with the contact we got from the Tribe we met, this was because Mr. XX brought us to a meeting with a member of a Commission that has the target to deregulate the whole licensing system in*

country YY. That man, I don't remember his name but he had eyeglasses, assure us that with a little bit of money everything would be alright. Mr XX asked us as sum, we paid it in an envelop, the man had a broad smile and said that we can consider us as his friends. Then Mr XX asked for 10% of that sum and we paid it in despite of the fact that it was a very high fee, but we have been happy because we could start immediately with our work. This is the reason why I accepted to work with Mr XX in some other projects: he's a very (reputable) man in "various countries in the region", has a lot of connections and could be very relevant for our company in the near future."

Tidlig i februar 2009 besluttet Statoil å ikke investere i Biofuel AS. Samtidig varslet FIRST Securities at selskapet ville trekke seg som tilrettelegger for kapitalutvidelsen dersom ikke korrupsjonsmistanken ble sjekket ut. Representanter for Biofuel AS og Perennial Bioenergy AS søkte deretter kontakt med Statoil med sikte på å få ytterligere opplysninger fra IDD-rapporten. Perennial Bioenergy AS søkte bistand hos advokatfirma Kluge. Advokatfirmaet fikk, under taushetsløfte om selskapets identitet, adgang til å stille ytterligere spørsmål til Statoils underleverandør. I en "Joint Investigation Report" 23. februar 2009, signert av vedkommende advokat i advokatfirma Kluge, daglig leder i Biofuel AS og daglig leder i Perennial Bioenergy AS, ble det konkludert med at undersøkelser hadde vist at det ikke var grunnlag for å knytte QUOTE A til Perennial Bioenergy AS eller Biofuel AS, herunder datterselskaper, tillitsvalgte, eiere eller ansatte. Rapporten ledet ikke til at Statoil endret standpunkt mht. investeringer i selskapet.

I siste halvdel av februar 2009 kom det en rekke oppslag i Stavanger Aftenblad, hvor det ble omtalt at Statoil hadde trukket seg fra samarbeidet med Biofuel AS. Det ble tatt opp om dette skyldes at det var mistanke om at selskapet eller representanter for dette hadde vært involvert i korrupsjon i Ghana. Avisoppslagene fortsatte også et stykke inn i mars 2009.

Den 13. mars 2009 meldte Biofuel AS oppbud og ble tatt under konkursbehandling. To tidligere aksjonærer i selskapet kjøpte innmaten i boet, herunder de to datterselskapene.

Arne Helvig, Finn Byberg, Steinar Kolnes, Ove Martin Kolnes, Biofuel Africa AS og Biofuel Africa Ltd anket tingrettens avvisningskjennelse til Gulating lagmannsrett i ankeerklæring fra advokat Hege B. Ersdal datert 24. september 2010. Statoil ASA tok til motmæle i anketilsvar datert 3. november 2010 fra advokat Kyrre Eggen. Partene har etter dette utvekslet flere prosesskriv. Siste prosesskriv innkom lagmannsretten 28. januar 2011.

De ankende parter har i det vesentlige gjort gjeldende:

De ankende parter opprettholder kravet om oppreisning, men trekker det fra den private straffesaken. Kravet om oppreisning vil bli reist som et sivilt søksmål, og straffesaken må heves for denne delen. Den private straffesaken gjelder dermed kun kravet om mortifikasjon, jf strpl. § 402 annet ledd og 2 nr. 3.

Saken gjelder krav om mortifikasjon etter ærekrenkelser i form av korrupsjonsanklager. Bakgrunnen for saken er en intensjonsavtale mellom Statoil ASA og Biofuel AS. Partene hadde også forpliktet seg til et konkret termsheet. Statoil trakk seg senere fra avtalen. Tingretten har korrekt lagt til grunn at et av vilkårene for Statoils investering ifølge avtalen punkt 6 boksav f var "completion of satisfactory technical, financial, commercial, integrity

and legal due dilligence of Biofuel and its wholly owned subsidiaries”. Dette innebærer at IDD rapporten omfatter selskapene Biofuel AS, Biofuel Africa AS og Biofuel Africa Ltd. De ankende parter har ikke sett IDD rapporten i sin helhet, men Statoil har presentert et sitat fra rapporten som angivelig bygger på en anonym kilde. Det er beskyldningen i dette i sitatet som kreves mortifisert. Rapporten var ferdigstilt 17. desember 2009. Dagen etter ble Johan Fredrik Dahle og nå avdøde Jan Reinås første gang muntlig presentert for et rykte som hadde tilflytt Statoil om at det skulle ha vært foretatt en uregelmessig betaling. I møtet ble også Fassine Fofana og et gruveselskap i Ghana ved navn Mwana mining nevnt som involverte parter. Statoil ba Bioenergy-gruppen om å sjekke ut ryktet, hvilket ble gjort uten funn. Prosessen fortsatte i henhold til intensjonsavtalen. Den 30. januar ble det avholdt et nytt møte og da ble Johan Fredrik Dahle konfronterte med Quote A første gang. Statoil ga da beskjed om at dersom det ikke kunne bevises at handlingen beskrevet i Quote A ikke var foretatt ville det ikke bli gjort noen investering i Biofuel-gruppen. Statoil var representert av Michael Price og Stephanos Orestis. Statoil omtalte i den forbindelse ikke IDD-rapporten. De ankende parter ble først kjent med IDD-rapporten da Statoil opplyste om rapporten i tilsvaret til stevningen. Tingretten har uriktig lagt til grunn at Statoils representanter i møte 30. januar 2009 oppga sammenhengen omkring Quote A herunder den underliggende rapport. I denne fasen opplyste Statoil kun at Quote A hadde tilflytt dem. Ettertiden har vist at Quote A var en del av en rapport som var bestilt og betalt av Statoil. Lagmannsretten kan på denne bakgrunn ikke utelukkende bygge på partenes pretensjoner om faktiske forhold i stevningen da de ankende parter underveis har fått mer informasjon om konteksten omkring Quote A. Selv om Statoil ikke opplyste om IDD-rapporten i de første møtene om Quote A, ble beskyldningene likevel rettet mot de ankende parter, og dette var egnet til å skade deres omdømme og nødvendige tillit.

Det er ikke en ny anførsel for lagmannsretten at Biofeul Africa Ltd pretendere å være fornærmet i saken. Det er kun gitt supplerende faktiske opplysninger om selskapets operative rolle i Biofuel-gruppen.

Statoil trakk seg fra avtalen 4. februar 2009. I kjølvannet av dette kom det en rekke avisoppslag der det ble omtalt at Statoil hadde trukket seg fra intensjonsavtalen på grunn av korrupsjonsanklager.

Statoil nekter fortsatt å gi de ankende parter innsyn i IDD rapporten, opplysninger om hvem som er Company X og kilden bak Quote A. De ankende parter står derfor maktesløse med hensyn til å tilbakevise beskyldningen om korrupsjon.

Kravet om mortifikasjon er ikke motivert av økonomisk kompensasjon for at avtalen ikke ble gjennomført. Beskyldningene har medført at andre investorer ikke lenger vil samarbeide med de ankende parter. Beskyldningene har skadet de ankende parters ”gode navn og rykte” og deres ”fornødne tillit” jf strl § 247. Det er avgjørende for at de ankende

parter skal kunne gjenreise omdømmet og gjenopprette samarbeidet med andre investorer at beskyldningene i Quote A mortifiseres.

En avvisning av mortifikasjonskravet vil få betydelige konsekvenser for Biofuel Africa Ltd og de øvrige ankende parter. De ankende parter har ikke fått anledning til å imøtegå Quote A, ei heller i forbindelse med Joint Investigation Report (JIR). Company X - som var den anonyme underleverandøren Statoil hadde engasjert – nektet å svare på spørsmål fra de ankende parter. Statoil nektet dessuten å motta og lese rapporten som ble utarbeidet av advokatfirmaet Kluge ved advokat Thomas Abrahamsen. Det er derfor misvisende når tingretten la til grunn at rapporten ikke ledet til at Statoil endret standpunkt mht investeringer i selskapet. Company X forbød dessuten de ankende parter å gi rapporten videre til andre, herunder potensielle investorer. Det må legges til grunn at Statoil og dets underleverandører ikke har medvirket til å trekke Quote A tilbake, ei heller gitt de ankende parter anledning til imøtegåelse.

Vilkårene for å reise privat straffesak er oppfylt. Tingretten har foretatt en uriktig vurdering av hvem som er fornærmet i saken.

Tingretten har lagt til grunn at det avgjørende vil være om de ankende parter står i et slikt forhold til Quote A i relasjon til strpl § 247 at det er naturlig å anse dem som fornærmet i saken. Dette er riktig utgangspunkt. Vurderingen beror på om de ankende parter er rammet av en interesse straffebudet tar sikte på å beskytte eller på annen måte er direkte krenket av den straffbare handling, jf forslaget til legaldefinisjon i NOU 1993: 23 side 246-247. Det er uttalt fra lovgivers side at et godt utgangspunkt er hvem som i vanlig språkbruk blir oppfattet som "offeret" for en straffbar handling, jf NOU 2006: 10 side 26.

Avgjørelsen av om de ankende parter er fornærmet må i stor grad bero på de berørtes pretensjoner, jf Jo Hov; Fornærmedes stilling i straffeprosessen (1983) side 46. De ankende parter pretenderer å være direkte rammet av beskyldninger om korrupsjon, og dermed direkte krenket. Denne pretensjonen må tillegges betydelig vekt all den tid det ikke er ført direkte bevis for det motsatte. Dette gjelder særlig når beslutning om avvisning er foretatt innledningsvis i prosessen og uten mulighet for den ankende part til å føre bevis for dette forholdet. Straffebudet i strl § 247 tar sikte på å verne om andres omdømme. Det anføres at beskyldningen i Quote A ble rettet mot de ankende parter og at dette var egnet til å redusere deres omdømme. Dette er basert på ordlyden i beskyldningene som bl a omtaler et korrupsjonsforhold. Ordlyden må ses i sammenheng og tolkes ut fra hvordan beskyldningene ble fremsatt, og hvem den ble fremsatt ovenfor. I denne saken ble beskyldningene fremsatt i IDD-rapporten som omhandlet selskapene Biofuel AS, Biofuel Africa AS og Biofuel Africa Ltd. Biofuel Africa Ltd var det operative selskapet i Ghana. Dersom handlingen skulle være riktig er den etter all sannsynlighet utført av dette selskapet. Statoil presenterte dessuten beskyldningen ovenfor de ankende parter og ba om at anklagen ble imøtegått.

Det fremstår som sterkt urimelig at Statoil skal kunne fremsette en anonymisert beskyldning overfor konkrete personer og selskaper uten at det gis nærmere dokumentasjon og redegjørelse. Det er også sterkt urimelig at Statoil som er innforstått med innholdet i IDD-rapporten skal kunne anføre at de ankende parter ikke er fornærmet kun fordi beskyldningene er anonymisert.

Saksforholdet skiller seg fra Rt. 1998 side 167 der saksøkerne ikke var innehavere av den interesse som straffebudet var ment å beskytte. I denne saken er partenes faktiske pretensjoner at de er innehavere av den interessen straffebudet i strl § 247 er ment å beskytte. Dette støttes også av avgjørelsen i Rt. 1951 side 940 som gjelder mortifikasjon. Høyesterett la der til grunn at en beskyldning mot en institusjon for uhederlig fremgangsmåte under behandling av en sak, måtte antas å ramme også de tjenestemenn innen institusjonen som hadde hatt med avgjørelsen å gjøre. Dette selv om angjeldende artikkel ikke navnga eller betegnet dem. På samme måte anføres at de personer som ut fra beskyldningens kontekst og relasjon til det operative selskapet i Ghana må antas å ha hatt med korrupsjonshandlingen i Quote A å gjøre, også må anses som fornærmet i saken.

Etter gjeldende rett kan juridiske personer, herunder selskaper, være beskyttet av omdømmeregelen i strl § 247, jf John Henry Mæland: Ærekrenkelser (1986) side 99 og 101. Krav om mortifikasjon kan også reises av flere fornærmede som er innbyrdes uavhengige, jf strpl § 408.

Det er korrekt når tingretten basert på dette fant at det kunne vært naturlig å se Biofuel AS som fornærmet i saken som kunne reist privat straffesak. Dette selskapet er imidlertid konkurs. Anmeldelsen ble inngitt av dette selskapet. Det er enda mer naturlig å anse selskapene Biofuel Africa AS og Biofuel Africa Ltd som fornærmet i saken. Det var derfor uriktig når tingretten avviste søksmålet fra disse selskapene. Selskapene ble undersøkt i forbindelse med IDD- rapporten som Quote A er et sitat fra, og er de operative selskapene i Biofuel-gruppen som har vært i Ghana. Forutsatt at beskyldningene hadde rot i virkeligheten, må de etter all sannsynlighet bero på funn gjort i Biofuel Africa Ltd og overfor sentrale personer i dette selskapets virksomhet. Det vises til Rt. 1985 side 1421 (1425) og Rt. 1990 side 248 og Rt. 1988 side 490.

Det problematiske er at beskyldningene er anonymisert. Opplysningene er imidlertid innhentet ved IDD- rapporten vedrørende Biofuel AS, Biofuel Africa Ltd og Biofuel Africa AS og deretter presentert overfor dem. Det er da svært nærliggende at beskyldningene omfatter disse selskapene og personer som kan identifiseres med selskapene. Statoil kan ikke fritas for ansvar ut fra de omstendigheter beskyldningene er presentert i, jf Straffeprosessloven; Keiserud og Bjerke; Utgave 3; Bind 1 side 92.

Beskyldningene i Quote A er rettet direkte mot Biofuel Africa Ltd. Quote A inneholder en beskyldning om korrupsjon som ut fra omstendighetene må være foretatt i Ghana. Biofuel Africa Ltd var det operative selskapet i Biofuel-gruppen og stod for alt arbeid i Ghana. Biofuel Africa Ltd er også den formelle eier av samtlige landkontrakter, lisenser og godkjenninger og innehar miljøtillatelsen fra Environmental Protection Agency (EPA). All aktivitet i Ghana foregikk gjennom Biofuel Africa Ltd. Det var ansvarlig for maskiner og utstyr, EPA-godkjenning, myndighetskontakt og landkontrakter. Alt maskineri har logoen "Biofuel Africa Ltd". I 2009 hadde selskapet over 300 ansatte i Ghana. Biofuel AS hadde ingen direkte rettigheter eller operativ virksomhet i Ghana, men et 100 % eierforhold til Biofuel Africa Ltd gjennom selskapet Biofuel Africa AS som var et SPV. Biofuel AS hadde avtale om management for hire med Biofuel Africa Ltd. I henhold til denne avtalen var Ove Martin Kolnes, Steinar Kolnes, Finn Byberg og Arne Helvig nøkkelpersoner. De ble leid ut fra Biofuel AS i Norge til Biofuel Africa Ltd i Ghana.

Ove Martin Kolnes var første nordmann i Ghana med "residential permit". Steinar Kolnes var daglig leder av Ghana-operasjonen. Finn Byberg hadde ansvar for "land acquisitions" og Arne Helvig var "investment coordinator". Steinar Kolnes var også teknisk direktør (COO) og Managing director i Biofuel AS, samt styremedlem i Biofuel Africa Ltd. Videre var Arne Helvig og Johan Fredrik Dahle, som også var administrerende direktør (CEO) i Biofuel AS, styremedlemmer i Biofuel Africa Ltd. Finn Byberg var styremedlem frem til 2008, da Dahle ble satt inn som styremedlem.

Dersom korrupsjonshandlingen beskrevet i Quote A hadde skjedd måtte den vært presentert overfor Kolnes, Byberg, Helvig eller Dahle. De involverte personer måtte også blitt presentert for relevante personer eller myndighetsorganer i Ghana av enten Kolnes, Byberg eller Helvig. Dette fordi det var disse tre som hadde all kontakt med personer relatert til kontrakter, godkjenninger og myndighetene i Ghana. Det er nærmest utenkelig at noen kan ha gitt bestikkelser i Ghana på vegne av Biofuel Africa Ltd uten at disse tre var involvert. Dette faktum kommer klart frem ved at kilden til Quote A knyttet Finn Byberg til den angivelige korrupsjonshandlingen.

Det var først Trygve Refvem som ble pekt ut som den som angivelige hadde utført den korrupte handlingen. Det ble i den forbindelse påstått at han hadde utført handlingen på vegne av Biofuel Africa Ltd. Han har ikke vært i Ghana på flere år og er derfor sjekket ut av saken.

Mistanken henger fortsatt på selskapet Biofuel Africa Ltd., dets management og ledelse.

Fordi ankende parter ikke gis mulighet til å imøtegå beskyldningen er det fortsatt fare for at det kan bli åpnet straffesak mot personell i Norge eller Ghana hvis kilden bak Quote A får fortsette å spre slike beskyldninger.

Det er riktig at Statoil presenterte Quote A overfor Johan Fredrik Dahle som var daglig leder i Biofuel AS. Statoil presenterte også Quote A i møtet overfor Odd Even Bustnes som var styremedlem i Biofuel AS og daglig leder i Perennial AS som var hovedinvestor i Biofuel AS. Dahle hadde som daglig leder plikt til å viderebringe opplysningene til styret, jf aksjeloven § 6-14 og § 6-15. Det vises til de ankende parter roller i styret for Biofuel AS, Biofuel Africa Ltd. Dahle hadde dermed plikt til å viderebringe opplysningene om Quote A til de ankende parter. Statoil må ha vært innforstått med daglig leders plikter. Dette støttes også av at Michael Price oppfordret Dahle til å "ta noen telefoner" etter at Quote A var presentert.

Statoil er eneste kjente kilde til Stavanger Aftenblads oppslag om korrupsjonsanklager mot Biofuel-selskapene. Statoils kommentarer var nødvendig for at avisen skulle skrive om saken.

Det vises også til debattinnlegg i Stavanger Aftenblad 9. mars 2009 skrevet av informasjonssjef i Ny Energi, StatoilHydro. Det fremgår at informasjonen i Quote A var innhentet av en anonym underleverandør engasjert av Statoil. Det fremgår indirekte at underleverandørens rapport er konteksten til Quote A. Statoil kan ikke fraskrive seg ansvaret for å ha presentert beskyldningene overfor de ankende parter all den tid Statoil har engasjert en anonym underleverandør som ikke oppgis.

Avvisningen av mortifikasjonskravet får betydelige konsekvenser for de ankende parter. Det skal tillegges vekt. Det vises til Andenæs: Norsk Straffeprosess, 4. utgave side 86. Særlig selskapene Biofuel Africa Ltd og Biofuel Africa AS er uten tvil fornærmet i saken. De øvrige ankende parter er så direkte krenket av beskyldningene at det er grunn til å gi dem prosessuelle rettigheter som fornærmede har.

Avvisning av kravet uten at det er gjennomført bevisførsel for hvem som er fornærmet er også i strid med EMK artikkel 6 og 13 om adgang til domstolene.

Det var en saksbehandlingsfeil at tingretten ikke tok stilling til utleveringspålegg og ikke sørget for sakens opplysning, jf strpl § 385 tredje ledd jf § 343 første ledd.

De ankende parter har begjært at retten pålegger Michael Price å utlevere IDD-rapporten, jf strpl § 210. Rapporten ville i betydelig grad ha belyst saken både med hensyn til hvem som er fornærmet og saken for øvrig, jf strpl §§ 294, 210 og 417. Det var en saksbehandlingsfeil at tingretten ikke tok stilling til begjæringen før den avsa kjennelse. Opplysningene ville vært sentrale for vurderingen av hvem som var fornærmet i saken og feilen kan ha innvirket på innholdet i kjennelsen, jf strpl § 343 første ledd jf § 385 tredje ledd.

Michael Price er påberopt som vitne av begge parter og har vitneplikt i saken. Han er ansatt hos Statoil og har god kjennskap til saken, herunder innholdet i IDD-rapporten, Company X og kilden bak Quote A. Det var han som kontaktet Finn Byberg vedrørende beskyldningen i Quote A og som deltok på møte om saken 30. januar 2009. Det følger av Rt. 2007 side 828 at strpl § 210 får anvendelse også i private straffesaker under saksforberedelsen. Tingretten kunne pålagt utlevering under saksforberedelsen jf strpl § 417 og det var en saksbehandlingsfeil at det ikke ble gjort.

Tingretten har også brutt sin veiledningsplikt og ikke sørget for sakens opplysning, jf strpl §§ 294, 409 første ledd og 417 tredje ledd.

Det fremstår som prematurt og urimelig at tingretten har avvist saken under saksforberedelsen all den tid det enda ikke er ført bevis. Tingretten burde enten bygget på de ankende parters pretensjon eller sørget for opplysning av saken.

Det er bevisførselen i saken – herunder IDD rapporten – som vil vise hvem beskyldningene rammer og omhandler. Vitneførselen vil også vise hva som er grunnlaget for beskyldningen, hvem den retter seg mot og hvilke konsekvenser beskyldningene har fått for hver enkelt av de ankende parter. Tingretten har ikke sørget for sakens opplysning og ikke hatt tilstrekkelig grunnlag til å avskjære de ankende parter som fornærmet i saken før bevisførselen er gjennomført. Dette er en saksbehandlingsfeil som kan ha virket inn på innholdet i kjennelsen, jf strpl § 343 første ledd jf § 385 tredje ledd.

Lagmannsretten har tilsvarende plikt som tingretten for sakens opplysning, også under saksforberedelsen, jf strpl § 294 og 384. Det begjæres derfor at lagmannsretten beslutter bevisopptak av Michael Price og gir pålegg om utlevering av IDD-rapporten jf strpl § 210 som vil gi opplysninger som er avgjørende for lagmannsrettens vurdering av anken. Dersom begjæringen ikke etterkommes må lagmannsretten bygge på de ankende parters pretensjon om hvem beskyldningene retter seg mot.

Subsidiært bes det om at lagmannsretten gir pålegg om utlevering av IDD-rapporten for lagmannsrettens gjennomgang, til vurdering av eventuelle taushetsbelagte opplysninger, før de ankende parter gis tilgang til rapporten.

Dersom lagmannsretten mener at IDD-rapporten ikke er nødvendig for å konkludere at de ankende parter har status som fornærmet i saken, opprettholdes likevel begjæringen om utleveringspålegg. Alternativt begjæres at lagmannsretten kun unnlater å gi pålegg under forutsetning av at Statoil gir løfte om at IDD-rapporten på oppfordring vil bli lagt frem eller utlevert, jf strpl § 209.

Når Statoil motsetter seg at rapporten utleveres, har det sannsynligvis andre grunner.

Statoils kostnadsoppgave for tingretten oversteg langt det som var nødvendig for en forsvarlig behandling av saken gjennom skriftlig saksforberedelse og forberedende rettsmøte jf tvisteloven § 20-5 første ledd. Timeprisen er for høy, dokumentmengden var begrenset og det saksforberedende møte omhandlet i hovedsak prosessuelle spørsmål av rettslig karakter. Det var derfor verken nødvendig eller rimelig at prosessfullmektigen brukte så mye tid til forberedelse frem til forberedende rettsmøte.

De ankende parter kan ikke straffes for at de var selvprosederende i sakens innledende fase. Det oppfordres til at parter av prosessøkonomiske hensyn skal kunne reise private straffesaker selv. Tingretten har veiledningsplikt og det kan ikke belastes de ankende parter at denne veiledningsplikten ikke ble overholdt, jf strpl § 409. I tillegg kommer at de ankende parter fremmet flere forlikstilbud før kjennelsen ble avsagt uten at disse ble akseptert av Statoil. Disse forsøkene skulle medført reduksjon i Statoils kostnadskrav.

Forutsatt at anken fører frem kreves erstatning for de ankende parters sakskostnader, jf strpl § 440 første ledd jf tvl § 20-2.

De ankende parter har nedlagt slik påstand:

1. Stavanger tingretts kjennelse av 10. september 2010 i sak nr 09-186481PRI-STAV oppheves.
2. Mortifikasjonskrav fremsatt av Steinar Kolnes, Finn Byberg, Arne Helvig, Ove Martin Kolnes, Biofuel Africa AS og Biofuel Africa Ltd overfor Statoil AS, tillates fremmet for Stavanger tingrett.
3. Statoil ASA v/styrets leder dømmes til å betale sakens kostnader for tingrett og lagmannsrett.

Ankemotpartene har i hovedsak gjort gjeldende:

Statoil gjør i hovedsak gjeldende de samme anførsler som for tingretten. Tingrettens rettsanvendelse er i det vesentlige korrekt. Tingretten har ikke foretatt noen bevisbedømmelse i relasjon til avvisningsspørsmålet, det er bygget på saksøkernes pretensjoner. Statoil stiller seg derfor undrende til at feil ved bevisbedømmelsen er påberopt som ankegrunn. Det er heller ikke grunnlag for å konstatere saksbehandlingsfeil, enn mindre feil som kan ha virket inn på tingrettens avgjørelse. Anken over sakskostnadene kan heller ikke føre frem og det er ikke grunnlag for å ta begjæringen om bevisopptak til følge.

Ankens beskrivelse av faktum er på enkelte punkter misvisende. Det presiseres at Statoil ikke har trukket seg fra en rettslig bindende avtale slik formuleringene i anken kan gi inntrykk av. Intensjonsavtalen innebar ikke en forpliktelse for Statoil til å investere i

Biofuel AS. Det vises til bilag 1 til stevningen side 8 der vilkårene for en positiv investeringsbeslutning fremgår.

Ankens beskrivelse av hva som skjedde i møtet 18. desember 2009 er heller ikke korrekt. Det som skjedde i møtet var at Dahle og Reinås ble spurt om Fassine Fosana eller Mwana Mining kunne ha foretatt utbetalinger på Biofuel AS sine vegne.

De presiseres videre at den uavklarte situasjonen vedrørende utsagnet i Quote A bare var ett av flere momenter for Statoil New Energys negative investeringsbeslutning. Prosjektet viste seg å være mindre kommersielt attraktivt enn først antatt. I tillegg medførte finanskrisen at Statoils investeringsvilje i denne typen prosjekter minket betraktelig. Investeringsbeslutningen ville følgelig ha blitt negativ uavhengig av den uavklarte situasjonen vedrørende utsagnet i Quote A.

Det er heller ikke korrekt når ankende parter hevder at de mister muligheten til å imøtegå utsagnet i Quote A dersom saken avvises. Biofuel AS fikk gjennom sin advokat anledning til kontakt med leverandøren av IDD-rapporten i forbindelse med utarbeidelse av Joint Investigation Report. Ankende parter advokat fikk stille en rekke spørsmål om IDD-rapporten til to representanter fra den eksterne leverandøren.

Tingretten tok korrekt rettslig utgangspunkt. Kun den som har status som fornærmet kan reise privat straffesak, jf strpl § 402. Det kan heller ikke anses tvilsomt at saken må avvises dersom retten finner at ankende part ikke har status som fornærmet, jf Rt. 1998 side 167.

Tingretten har lagt til grunn at selskapet Biofuel AS som ikke er part i saken, kunne ha vært fornærmet i relasjon til Quote A. For det tilfellet at lagmannsretten er enig med tingretten peker ankemotparten på at de prosessuelle rettighetene fornærmede innehar er personlige og kan ikke håndheves av andre. Verken aksjonærer, ansatte, tillitsvalgte eller datterselskaper kan anses som fornærmet i relasjon til korrupsjonsanklager rettet mot et selskap, ei heller dersom selskapet er under konkursbehandling. Som påpekt av tingretten mangler det også rettslig grunnlag for at grundere skulle ha en spesiell stilling i så måte.

De ankende parter kan derfor ikke høres med at de må innrømmes søksmålskompetanse fordi ” dette selskapet [Biofuel AS] er konkurs, og det [...] ikke [er] aktuelt at dette selskapet fremmer kravet.”

Tingrettens gjengivelse av utgangspunktet for vurderingen av om de ankende parter er ”fornærmet” i relasjon til stpl. § 402 er noe upresis. Hvem som er fornærmet beror på en tolking av det enkelte straffebud med siktes på å klarlegge om saksøkeren i den private straffesaken er innehaver av en interesse det aktuelle straffebudet tar sikte på å beskytte, jf. Rt. 1998 side 167 (side 171). At man er innehaver av en interesse som straffebudet tar sikte på å beskytte er en absolutt prosessforutsetning for å oppnå status som fornærmet.

Dersom det etter en tolking av straffebudet er tvil om hvilke interesser straffebudet tar sikte på å verne, vil man imidlertid måtte legge vekt på "om vedkommende er så direkte krenket ved lovovertrедelsen at det er grunn til å gi ham de prosessuelle rettigheter som fornærmede har", jf Andenæs; Norsk straffeprosess, 4. utgave side 87. At det ikke vil være tilstrekkelig at man opplever negative konsekvenser som følge av den påståtte straffbare handling, men må være "direkte krenket ved lovovertrедelsen", illustreres av Høyesteretts kjennelse i Rt. 1998 side 167. Avgjørelsen viser at det ikke skal foretas en konkret vurdering av hvilke konsekvenser det påståtte lovbruddet har for de ankende parter. Det avgjørende er om de ankende parter er innehaverne av de interesser straffebudet tar sikte på å beskytte.

Spørsmålet om de ankende parter er fornærmet skal avgjøres etter en tolking av straffebudet som anføres å være overtrådt med sikte på å klarlegge om saksøkerne er innehavere av en interesse straffebudet tar sikte på å beskytte. Ordlyden i strl § 247 tilsier at kun den beskyldningen retter seg mot som har status som fornærmet. Ved krav om mortifikasjon av beskyldninger om korrupsjon vil kun den eller de som er identifisert som den som har utført eller er ansvarlig for korrupsjonshandlingen, være fornærmet i relasjon til strl § 247.

Det er ikke tilstrekkelig til å oppnå status som fornærmet at man pretenderer å være fornærmet. Det er kun pretensjoner om faktum som retten i utgangspunktet skal basere sin avvisningsavgjørelse på. Pretensjoner om rettsregler og subsumsjon, skal domstolene prøve fullt ut i forhold til avvisningsspørsmål og andre prosessuelle spørsmål. Dette gjelder både i sivilprosessen og straffeprosessen. I sivile saker gjelder en regel om at partenes pretensjoner om berettigelsen av kravet må legges til grunn ved vurderingen av om saken skal fremmes. Imidlertid skal retten ikke legge partenes pretensjoner om deres tilknytning til kravet til grunn ved vurderingen av om kravet til søksmålskompetanse er oppfylt. Dette er et prosessuelt spørsmål som retten må ta stilling til, jf f eks Rt. 2005 side 250. De ankende parter gjengivelse av sivilprosessen er således feilaktig. Tilsvarende må det i straffeprosessen sondres mellom saksøkernes pretensjoner med hensyn til beskrivelsen av det straffbare forhold og rettens prøving av om saksøkerne er fornærmet i straffeprosessuell forstand. Jf Rt. 1998 side 167. I den saken ble saksøkerne pretensjoner med hensyn til beskrivelsen av det straffbare forhold lagt til grunn. Høyesterett foretok imidlertid en full prøving av om det beskrevne forhold innebar at saksøkerne var bærere av en interesse som var vernet av strl § 145. Det kan dermed åpenbart ikke være tilstrekkelig for å gi status som fornærmet at man hevder å være direkte krenket av den straffbare handling. Dette ville i realiteten innebære at retten er avskåret fra å prøve om vilkårene for saksanlegg er tilstede.

Det kan heller ikke være avgjørende at de ankende parter hevder at Quote A retter seg mot dem. Hvorvidt et påstått ærekrenkende utsagn retter seg mot en bestemt person eller ikke, beror på en tolking av utsagnet. Tolking av ytringer i ærekrenkelsesaker er en del av

rettsanvendelsen, jf Rt. 2003 side 928 og Rt. 2002 side 764. Hvorvidt utsagnet i Quote A retter seg mot hver enkelt av de ankende parter, må følgelig avgjøres ut fra en tolking av utsagnet i Quote A. Denne tolkingen er en del av rettsanvendelsen, og retten kan derfor ikke være bundet av de ankende parter pretensjoner om hvordan Quote A skal forstås.

Det er dessuten kun Quote A som er krevd mortifisert. Pretensjoner om andre forhold som ikke er krevd mortifisert kan retten ikke legge vekt på, i det retten er bundet av stevningens beskrivelse av det påstått straffbare forhold, jf strpl § 38 (1) jf § 412 (1). Det vises til tingrettens kjennelse side 7 der tingretten korrekt legger til grunn at retten er avskåret fra å ta i betraktning saksøkernes anførsler om at en av saksøkerne har blitt knyttet til Quote A ved vurderingen av om vedkommende er fornærmet i straffeprosessuell forstand.

IDD rapporten er ikke relevant for tolkingen av Quote A. Det er utelukkende Statoils videreformidling av Quote A til administrerende direktør i Biofuel AS som er angrepet gjennom søksmålet. Ankende part har i prosesskriv vist til at det i møte med Dahle der videreformidlingen skjedde ikke ble opplyst om IDD-rapporten, og at ankende parter først ble kjent med denne i tilsvaret til stevningen. Det er derfor ikke gjengivelsen av utsagnet i IDD-rapporten som er angrepet, og IDD-rapporten kan derfor heller ikke være av betydning for avgjørelsen av mortifikasjonskravet.

Anken innebærer også en endring av de ankende parter pretensjoner med hensyn til hvem Quote A retter seg mot. Quote A er ikke rettet mot noen av de ankende parter. Som tingretten korrekt presiserer er ingen av saksøkerne direkte eller indirekte identifisert gjennom Quote A. I anken anføres at det, som følge av at Quote A ble innhentet ved IDD-rapporten vedrørende Biofuel AS, Biofuel Africa AS og Biofuel Africa Ltd og deretter presentert for dem, er svært nærliggende at beskyldningen omfatter disse selskapene eller personer som kan identifiseres med disse selskapene. Til dette bemerkes at Quote A kun ble presentert overfor administrerende direktør i Biofuel AS. Statoil har ikke formidlet Quote A til noen av saksøkerne. Statoil har heller ikke brakt utsagnet videre til andre, heller ikke til Biofuel AS sine potensielle investorer. Det var personer hos Biofuel AS som brakte utsagnet videre til andre.

Anførselene om at Quote A er rettet mot Biofuel Africa Ltd og personer som hadde operative roller i dette selskapet er ikke i samsvar med den ankende parter anførsler for tingretten. Det vises til stevningen side 4, fjerde avsnitt der det ble pretendert at betalingen skulle skjedd fra Perennial Bioenergy AS eller Biofuel AS. Dette ble gjentatt i det saksforberedende møte for tingretten og er lagt til grunn av tingretten.

I den grad det har vært grunnlag for å konstatere at noen er identifisert ved Quote A har det vært de ankende parter standpunkt at det er Perennial Bioenergy AS og/eller Biofuel AS.

Det er påfallende at anførslene er endret etter tingrettens kjennelse. Dette får imidlertid ikke betydning. Retten må foreta en selvstendig tolking av om Quote A retter seg mot de ankende parter med utgangspunkt i deres pretensjoner om faktum i stevningen.

Tolkingen skal bygge på objektive prinsipper. Utsagnet i Quote A identifiserer ingen objektivt sett. Dersom man legger til grunn de ankende parters pretensjon i stevningen kan utsagnet muligens forstås slik at det retter seg mot Biofuel AS slik tingretten kom til. Det er intet grunnlag for å anse at utsagnet i Quote A retter seg mot noen av de ankende parter.

De ankende parter har ikke anført at Statoil har identifisert noen av dem som utførte eller var ansvarlig for handlingen Quote A beskriver. Det var for tingretten enighet mellom partene om at Statoil ikke hadde knyttet noen av saksøkerne til den handlingen Quote A beskriver. Dette medfører at de ankende parter ikke kan høres med at Quote A innebærer en beskyldning rettet mot en eller flere av dem. Ingen av de ankende parter kan anses som fornærmet i relasjon til Quote A og søksmålet skal avvises for samtlige av dem.

Subsidiært gjøres det gjeldende at Statoil skal frifinnes i det formidlingen av Quote A ikke rammes av straffelovens bestemmelser om ærekrenkelser. Det vises til det som er skrevet om dette til tingretten.

De ankende parters anførsler om saksbehandlingsfeil kan ikke føre frem. Statoil kan ikke se at IDD-rapporten som ankende parter mener tingretten skulle pålagt fremlagt er relevant for vurderingen av om de ankende parter har prosessuell søksmålskompetanse. Hvem som er fornærmet må avgjøres i relasjon til den uttalelse som er krevd mortifisert. Uttalelser i andre dokument er retten avskåret fra å bygge på fordi disse ikke utgjør en del av den påstått ærekrenkende uttalelsen. IDD-rapporten utgjør på denne bakgrunn ikke et relevant bevis i saken. Uansett manglet tingretten hjemmel for å pålegge Statoil å utlevere den. Som saksøker i en straffesak har Statoil ikke edisjonsplikt. At pålegget om utlevering ikke ble tatt til følge utgjør derfor ikke en saksbehandlingsfeil.

Anken over sakskostnadsavgjørelsen kan heller ikke føre frem. Det var ikke grunnlag for å gjøre avkorting i Statoils kostnadsoppgave. Temaene som skulle behandles i rettsmøtet var omfattende. De ankende parter anførsler var dessuten vide og til dels uklare. Presisering ble først foretatt i advokat Ersdals prosesskriv av 10. juni 2010, 12 dager før rettsmøtet. Statoil har brukt ekstra ressurser for å sette saken inn i korrekte rettslige rammer. Heller ikke anførselen om at de ankende parters forlikstilbud må medføre reduksjon av kostnadskravet kan føre frem. Forlikstilbudet fremkom 10 dager etter rettsmøte og på et tidspunkt da samtlige av Statoils utgifter allerede var påløpt. Samtlige kostnader var nødvendige for å ivareta Statoils interesser i saken.

Lagmannsretten kan ikke pålegge Michael Price å utlevere IDD-rapporten slik de ankende parter krever. Rapporten har ikke betydning som bevis.

Det er ikke behov for muntlige forhandlinger for å avgjøre anken. Det er muligens noe mer behov for muntlige forhandlinger i forhold til Statoil subsidiære anførsel om frifinnelse under saksforberedelsen fordi mortifikasjonskravet ikke kan føre frem. Det er naturlig at lagmannsretten først tar stilling til avvisning og deretter innkaller til muntlige forhandlinger om spørsmålet om frifinnelse under saksforberedelsen dersom det blir aktuelt å ta stilling til spørsmålet.

Ankemotparten har nedlagt slik påstand:

1. Anken forkastes.
2. Arne Helvig, Finn Byberg, Steinar Kolnes, Ove Martin Kolnes, Biofuel Africa AS og Biofuel Africa Ltd. dømmes in solidum til å betale saksomkostnader for lagmannsretten, med tillegg av lovens rente fra forfalt til betaling skjer.

Lagmannsretten bemerker:

Saken avgjøres etter skriftlig behandling. Hensynet til rettferdig og forsvarlig rettergang tilsier ikke at det er nødvendig med muntlige forhandlinger i lagmannsretten for å ta stilling til anken, jf tvisteloven § 29-15 (1). Lagmannsretten anser saken klar for avgjørelse.

Partene er enige om at tingretten tok korrekt rettslig utgangspunkt når den la til grunn at kun den som har status som "fornærmet" kan reise privat straffesak. Partene er også enige om at saken skal avvises dersom de ankende parter ikke er å anse som fornærmet. Lagmannsretten er enig i dette, og viser blant annet til Rt. 1998 side 167, Rt. 1989 side 1291 og Rt. 1977 side 694.

Det følger av rettspraksis at fornærmet er den eller de som er innehavere av den interesse som det aktuelle straffebudet tar sikte på å verne. Spørsmålet må avgjøres i relasjon til hver enkelt straffebestemmelse. Dette følger blant annet av Rt. 1998 side 167. Saken gjaldt hvem som var å anse som fornærmet i relasjon til straffeloven § 145 i en privat straffesak. Høyesterett fant at to ledere i verkstedklubben ved Håkonsvern ikke var fornærmet i relasjon til straffeloven § 145 om brevbrudd o.l., eller å bane seg adgang til en annens låste gjemmer, ved at dokumenter ved bedriftshelsetjenesten ved orlogsstasjonen var blitt flyttet, herunder de nevnte legejournaler, og slik at dokumentene kunne blitt lest av uvedkommende. Høyesterett sa seg enig med tingretten og lagmannsretten som hadde avvist saken. Høyesterett uttalte bl.a:

Begrepet fornærmet må avgjøres i relasjon til hver enkelt straffebestemmelse. Saken her gjelder spørsmålet om de kjærende parter er å anse som fornærmet i forhold til straffeloven § 145. Det er ikke tvilsomt at en enkeltperson kan ha påtalekompetanse etter § 145 første ledd som fornærmet. Det må her tas standpunkt til om de kjærende parter etter sine pretensjoner i stevningen er innehavere av en interesse som § 145 tar sikte på å beskytte.

[.....]

Den straffbare handling etter annet straffalternativ som er å "baner seg adgang til" må likeledes antas å forutsette en fysisk handling. Det er ikke holdepunkter i forarbeidene til dette alternativ for at man her har tenkt seg at innholdet i seg selv har vern etter denne bestemmelse. Det ser videre ut til å være en forutsetning for strafferettslig vern etter § 145 at den "berettigede selv har gjort noe for å beskytte seg mot inngrep fra uvedkommende.. Betegnelser som "lukket" og "låst" tar sikte på fysiske beskyttelsesforanstaltninger", se NOU 1985:31 Datakriminalitet, side 31.

Jeg finner på denne bakgrunn at fornærmede etter straffeloven § 145 første ledd i første rekke vil være den som har gjort noe for å beskytte et skrift mot uvedkommende enten ved å legge det i et gjenlimt/lukket omslag, eventuelt ved å forsegle skriftet direkte eller ved å plassere det i skap eller lignende låst oppbevaringssted.

I denne sak dreier det seg ikke om dokumenter som ligger i et slik "fysisk" lukket omslag. I lagmannsrettens kjennelse uttales om dette spørsmål:

"At opplysningene i journalene er taushetsbelagte, og skal oppbevares på forsvarlig måte, er som nevnt ikke avgjørende etter straffeloven § 145. ... At noen er omtalt i et brev eller som her journaler, er således ikke i seg selv nok til at de blir fornærmet etter straffeloven § 145. Det var heller ikke opp til de kjærende parter å avgjøre oppbevaringsmåten."

Slik jeg leser forarbeidene til, og teorien om straffeloven § 145, finner jeg ikke holdepunkter for at et dokument som ligger i et omslag er å anse som et lukket skrift. Jeg er således enig i lagmannsrettens lovforståelse på dette punkt.

Annet straffalternativ reiser spørsmål om den er fornærmet som har et skrift nedlåst. I straffebudet heter det at man baner seg adgang til "en annens låste gjemmer". Etter mitt syn følger det av teksten at den fornærmede her er den som eier/har i sin besittelse den aktuelle gjemme, jf bruken av genitivformen "annens", og ikke den som er omhandlet i eller har en eller annen form for interesse knyttet til det dokument som finnes i dette gjemmet. Heller ikke på dette punkt kan jeg se at det forhold at det dreier seg om taushetsbelagte opplysninger som skal oppbevares på en forsvarlig måte, kan begrunne vern etter straffeloven § 145 første ledd 2. straffalternativ.

Som det fremgår av sitatet foretok Høyesterett en konkret vurdering av om lederne i verkstedsklubben var å anse som innehavere av den interesse som straffeloven § 145 verner. Vurderingen ble gjort på bakgrunn av deres "pretensjoner i stevningen". Slik lagmannsretten forstår avgjørelsen innebærer den at spørsmålet om den/de som har anlagt sak er innehavere av den interesse som straffebudet verner, skal avgjøres på bakgrunn av deres pretensjoner.

I dette tilfellet gjør de ankende parter gjeldende at Quote A innebærer en ærekrenkende beskyldning om korrupsjon som rammer dem direkte. De ankende parter er fire enkeltpersoner og to selskaper. Straffeloven § 247 verner både enkeltpersoner og selskaper mot beskyldninger om korrupsjon. Selv om handlingen beskrevet i Quote A er anonymisert og noe diffus, er det, etter lagmannsrettens syn, ikke tvilsomt at den beskriver en korrupsjonshandling. Ankemotparten har gjort gjeldende at kun den eller de som er identifisert som den som har utført eller er ansvarlig for korrupsjonshandlingen, kan være fornærmet i relasjon til strl § 247 ved krav om mortifikasjon av beskyldninger om korrupsjon. Lagmannsretten er ikke enig dette. Lagmannsretten viser til Rt. 1951 side 940 der Høyesterett uttalte at en beskyldning mot en institusjon for uhederlig fremgangsmåte

under behandlingen av en sak, måtte antas å ramme også de tjenestemenn innen institusjonen som hadde hatt med avgjørelsen å gjøre. Dette gjaldt selv om tjenestemennene ikke var navngitt eller betegnet. I nærværende sak har de ankende parter pretendert at Statoil presenterte beskyldningen på en måte og i en kontekst som knyttet den til Biofuel AS sin Jathropa-virksomhet i Ghana. Samtlige ankende parter har videre pretendert å ha slik tilknytning til virksomheten i Ghana, og dermed til beskyldningen om korrupsjon, at de vil være rammet av beskyldningen. Slik lagmannsretten ser det, vil de faktiske omstendigheter de ankende parter har påberopt etablere tilstrekkelig tilknytning til den virksomheten i Ghana som korrupsjonsbeskyldningen gjelder, dersom det faktisk forholder seg slik som de ankende parter hevder. På bakgrunn av Høyesteretts uttalelser i Rt. 1951 side 940 vil tilknytningen til virksomheten også kunne være tilstrekkelig til at de anses for å være direkte rammet av beskyldningen om korrupsjon. Hvorvidt det som er anført om de ankende parters tilknytning til operasjonen i Ghana og den påståtte korrupsjonshandlingen er korrekt hører det under realiteten i saken å ta stilling til.

Ankemotparten har gjort gjeldende at retten ikke er bundet av de ankende parters pretensjon om hvordan Quote A skal tolkes. Det er vist til at tolkingen er rettsanvendelse som retten skal prøve i forbindelse med vurderingen av om de ankende parter er innehavere av slike interesser som straffebudet tar sikte på å verne. Lagmannsretten er enig med ankemotparten i at tolking av et påstått ærekrenkende utsagn er rettsanvendelse. Dette endrer likevel ikke utgangspunktet som er at spørsmålet om de ankende parter er innehavere av en interesse som straffeloven § 247 tar sikte på å verne, skal avgjøres på bakgrunn av deres pretensjoner, jf Rt. 1998 side 167. I dette tilfellet betyr dette at retten i sin prøving må bygge på det de ankende parter faktisk anfører om sin tilknytning til operasjonen i Ghana og den påståtte korrupsjonshandlingen. Lagmannsretten kan ikke se at avgjørelsen i Rt. 2005 side 250 der Høyesteretts kjæremålsutvalg fant at spørsmålet om et krav er overdratt skal prøves i forbindelse med vurderingen av rettslig interesse har relevans for nærværende sak. Spørsmålet om en part har tilknytning til et krav gjennom overdragelse knytter seg til formaliteter på en helt annen måte enn spørsmålet om en part har slik tilknytning til en virksomhet at de rammes av en beskyldning om at virksomheten bedriver korrupsjon. Det følger dessuten av Rt. 1998 side 167 at retten i sistnevnte tilfelle bare kan prøve om de faktiske forhold som er pretendert er tilstrekkelige til å etablere nødvendig tilknytning forutsatt at de viser seg korrekte. I denne saken har lagmannsretten funnet at det er tilfelle.

Statoil har også gjort gjeldende at de ankende parters pretensjoner om hvem som ble rammet av Quote A har endret seg etter at tingretten avsa sin kjennelse. Lagmannsretten kan ikke se at dette er korrekt. Stevningen ble først tatt ut av Steinar Kolnes, Finn Byberg, Arne Helvig og Ove Martin Kolnes. I stevningen ble det gjort gjeldende at saksøkerne var direkte rammet av korrupsjonsanklagen. Selskapene Biofuel Afrika AS og Biofuel Africa Ltd ble brakt inn i saken ved prosesskriv datert 5. mars 2010. Det fremgår av prosesskrivet at saksøker mente beskyldningen om korrupsjon også var direkte rettet mot dem.

Ankemotpartens henvisning til det som ankende part har anført om hvem som foretok den påståtte korruperte betalingen hindrer ikke at flere kan anses som direkte rammet av beskyldningen om korrupsjon. Lagmannsretten viser igjen til avgjørelsen i Rt. 1951 side 940 og det som tidligere er utledet fra den.

Lagmannsretten finner på denne bakgrunn at de ankende parter pretenderer å være innehavere av slike interesser som straffeloven § 247 tar sikte på å verne og er å anse som fornærmede som kan reise privat straffesak om mortifikasjon. Saken skal etter dette fremmes.

De ankende parter har i anken trukket kravet om oppreisning fra den private straffesaken, og bedt om at saken heves hva gjelder oppreisningskravet. Kravet om heving hører ikke under anken og må avgjøres av tingretten. Det samme gjelder ankemotpartens subsidiære krav om frifinnelse uten hovedforhandling etter straffeprosessloven § 272 og deres begjæring om utlevering av IDD- rapporten.

Anken har ført frem og de ankende parter har krav på dekning av sine sakskostnader fra ankemotparten, jf straffeprosessloven § 440 jf tvisteloven § 20-2 (1) og (2). Det foreligger ikke slike grunner som medfører at unntakbestemmelsene i § 20-2(3) kommer til anvendelse. De ankende parter prosessfullmektig har ikke levert kostnadsoppgave til lagmannsretten. Nødvendige kostnader settes skjønsmessig til 6.000 kroner inklusive merverdiavgift, jf tvisteloven § 20-5 (1).

På bakgrunn av det resultatet lagmannsretten har kommet til oppheves tingrettens sakskostnadsavgjørelse – jf tvisteloven § 20-9 (1) og (2). Med det resultatet lagmannsretten har kommet er det ikke grunnlag for å tilkjenne sakskostnader for tingretten. Lagmannsretten viser til at tvisteloven § 20-2 ikke gir hjemmel for å tilkjenne sakskostnader når en sak fremmes, kun når resultatet blir avvisning. Lagmannsretten viser også til tvisteloven § 20-8 (1).

Kjennelsen er enstemmig.

SLUTNING:

1. Saken fremmes.
2. Tingrettens dom – domsslutningens punkt 2 – oppheves.
3. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Statoil ASA til Arne Helvig, Finn Byberg, Steinar Kolnes, Ove Martin Kolnes, Biofuel Africa AS og Biofuel Africa Ltd sakskostnader med 6.000 - sekstusen - kroner innen 2 - to - uker fra dommens forkynnelse.

Magni Elsheim

Berit Moldskred Mo

Erling Johannes Husabø

Rett utskrift:

Wenche Lund

